

Шумейко Зоя Григорівна

Аспірант кафедри політології та публічного управління

Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк, Україна)

<https://orcid.org/0009-0004-7866-9078>

e-mail: zoyashumeiko13@gmail.com

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ УРЯДУ ТА ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ОПОЗИЦІЇ (2019-2021 РР.)

Резюме

Стаття присвячена аналізу взаємовідносин між урядом та парламентською опозицією в Україні у 2019-2021 рр., коли в результаті виборів вперше в історії незалежної держави була сформована парламентська мобільність. Перемога політичної партії «Слуга народу» та формування нового уряду створили нову політичну конфігурацію. Така конфігурація забезпечила швидке ухвалення рішень і консолідацію влади, але водночас спричинила внесення змін в контрольні функції опозиції.

З'ясовано, що відсутність чітко визначеного правового статусу опозиції в Україні виявилася одним із ключових чинників дисбалансу влади. У цей період опозиційні фракції політичної партії «Європейська солідарність», політичної партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» у Верховній Раді України дев'ятого скликання, Політичної Партії «Голос» у Верховній Раді України дев'ятого скликання, політичної партії «Опозиційна платформа — За життя» у Верховній Раді України дев'ятого скликання не мали достатніх інструментів для здійснення парламентського контролю, а право на депутатський запит, квоти у керівництві комітетів виявилися недостатніми. Така ситуація зумовила зниження ефективності системи стримувань і противаг, а також породила суспільні дискусії щодо ризиків «демократичного монополізму».

Особливу увагу приділено ключовим політичним конфліктам 2019-2021 рр., зокрема конституційній кризі 2020 р., відставці уряду О. Гончарука, протистоянню з опозицією. Ці події виявили слабкість інституційної архітектури українського парламентаризму. Порівняльний аналіз європейських демократій показує, що ефективність опозиції можлива

лише за умови її інституалізації — закріплення прав і гарантій у конституційно-правовому полі та створення механізмів участі в парламентському житті.

Узагальнено, що взаємовідносини уряду й парламентської опозиції у 2019–2021 рр. стали своєрідним виразником української демократії. Вони засвідчили потенціал швидких реформ, але водночас виявили вразливості політичної системи. Для зміцнення демократичної стійкості необхідним є прийняття закону про парламентську опозицію, забезпечення її гарантованої ролі у парламентських структурах і формування культури конструктивної взаємодії між більшістю та меншістю.

Ключові слова: уряд; парламентська опозиція; монобільшість; демократія; парламентський контроль; політичний баланс.

Вступ

Парламентські та президентські вибори 2019 р. ознаменували початок нового етапу політичного розвитку України, який супроводжувався кардинальними трансформаціями у системі влади. Вперше за час існування незалежної України сформувалася парламентська монобільшість, коли політична сила «СЛУГА НАРОДУ» отримала абсолютну більшість у Верховній Раді України (ВРУ). Така ситуація стала унікальною для українського парламентаризму, адже уряд і глава держави змогли спиратися на консолідовану підтримку парламентської більшості. З однієї сторони, така конфігурація влади створювала сприятливі умови для швидкого ухвалення рішень, просування реформ та реалізації передвиборчих обіцянок, а з іншої — надмірна концентрація влади в руках однієї сили поставила під сумнів баланс між урядом та опозицією. У результаті парламентська опозиція фактично перетворилася на маргіналізованого актора: її вплив на законодавчий процес, формування порядку денного та здійснення контрольних функцій було суттєво обмежено. Такий дисбаланс викликав дискусії щодо якості демократичних процедур, адже справжня демократія потребує не лише сильного уряду, а й інституційно захищеної опозиції. Тому взаємовідносини між урядом і парламентською опозицією у 2019–2021 рр. стали своєрідним індикатором механізму конструктивної взаємодії між парламентською більшістю та меншістю.

Проблематика взаємовідносин між урядом і парламентською опозицією перебуває у фокусі уваги як українських, так і зарубіжних дослідників. У науковій літературі підкреслюється, що ефективна опозиція є необхідною умовою демократії: вона виконує роль інституційного «запобіжника» від надмірної концентрації влади, забезпечує парламентський контроль і створює альтернативу чинному розвитку держави. У цьому сенсі опозиція виступає не лише альтернативою влади, а й співтворцем політичного процесу.

В українських реаліях проблема набуває особливої гостроти через відсутність чіткого правового статусу опозиції. Як зауважує О. Зозуля, опозиційні фракції не мають закріплених законом прав та гарантій, що значно знижує їхню реальну ефективність [1]. Конституційний аспект цієї проблеми також є визначальним: В. Ковальчук та М. Пивовар наголошують, що саме принципи взаємодії влади й опозиції повинні бути фундаментом демократії, проте в Україні вони імplementовані лише частково [2]. У результаті навіть наявні інструменти парламентського контролю залишаються декларативними.

Європейський досвід демократичних країн демонструє іншу модель. Дослідники Є. Романенко, В. Шахов та І. Чаплай відзначають, що в розвинених демократіях опозиція не лише контролює уряд, а й бере участь у виробленні політики через гарантоване представництво у комітетах, формування «тіньового уряду» та вплив на парламентський порядок денний [3]. Це забезпечує реальний баланс між більшістю та меншістю, створює атмосферу політичної конкуренції ідей та знижує ризики авторитарних тенденцій.

Українські вчені, зокрема Г. Зеленько, С. Брехаря та Ю. Шайгородський, підкреслюють, що прогрес демократії в Україні можливий лише за умови інституалізації опозиції, закріплення її статусу та гарантій у законодавстві [4]. Подібної думки дотримується і М. Пивовар, яка наголошує: опозиція є не просто політичним опонентом, а системним елементом, що протидіє узурпації влади [5].

Аналіз трансформацій 2019-2021 рр., проведений О. Пилипенком, показує, що цей період став часом різкого зсуву балансу сил на користь монобільшості [6], що призвело до зростання конфліктності та режимних коливань між демократією і ризиками авторитаризації, на чому акцентують М. Мінаков, В. Пашков та О. Хомерікі [7; 8]. Тому в науковому дискурсі 2019-2021 рр. розглядаються як своєрідний «стрес-тест» українського парламентаризму, що виявив ключові вразливості у відносинах між урядом і парламентською меншістю.

Аналіз особливостей взаємовідносин уряду та парламентської опозиції в Україні у 2019-2021 рр., визначення основних проблем правового й політичного регулювання, окреслення перспектив інституалізації опозиції як ключового елементу демократичної системи.

Методи дослідження

У процесі дослідження взаємовідносин уряду та парламентської опозиції в Україні у 2019 — 2021 рр. застосовано комплекс методів, використання яких дало такі результати: так системно-структурний аналіз дозволив розкрити трансформацію політичної конфігурації в умовах парламентської

монобільшості та виявити дисбаланс між владною більшістю й опозицією, що проявився у звуженні контрольних функцій парламенту та ослабленні системи стримувань і противаг. Політико-інституційний і формально-правовий аналіз дав змогу встановити, що відсутність законодавчо закріпленого статусу парламентської опозиції є ключовим чинником зниження її впливу на процес ухвалення рішень і здійснення парламентського контролю в Україні у досліджуваний період. Конфліктологічний та подієвий аналіз ключових політичних подій 2019 – 2021 рр. (конституційна криза 2020 р., відставка уряду О. Гончарука, протистояння з опозиційними фракціями) дозволив виявити слабкість інституційної архітектури українського парламентаризму та ризики концентрації влади в умовах монобільшості. Порівняльний метод (на матеріалі європейських демократій) забезпечив обґрунтування висновку, що ефективна діяльність парламентської опозиції можлива лише за умови її інституціоналізації, зокрема через законодавче закріплення прав, гарантій і процедур участі в парламентському житті.

Застосування зазначених методів у сукупності дало змогу комплексно оцінити взаємовідносини уряду й парламентської опозиції як індикатор стану демократичного розвитку України та сформулювати практичні рекомендації щодо зміцнення політичного балансу.

Результати дослідження

Парламентські вибори 2019 р. стали переломним моментом в історії українського парламентаризму. ПП «СЛУГА НАРОДУ», здобула перемогу отримавши 254 депутатських мандатів. Це забезпечило формування стійкої монобільшості у ВРУ, чого раніше ніколи не спостерігалось в умовах незалежної України. Саме ця обставина зумовила формування першого уряду, що міг цілком і повністю опиратися на підтримку лише однієї політичної сили. Спосіб формування уряду кардинально відрізнявся від усіх попередніх парламентських коаліцій, що завжди вимагали довготривалих переговорів, угод і взаємних поступок. В умовах монобільшості кадрові рішення ухвалювалися швидко, а процес формування уряду зазнав змін.

Як слушно зазначає К. Одарченко, у цей період відбулася «кардинальна зміна парадигми комунікацій суспільства і влади» [9]. Дійсно, модель політичної відповідальності зазнала трансформації: громадяни делегували владу не лише президентові, а й партії, яка отримала більшість в парламенті. Це дозволяло оперативно ухвалювати закони, реалізовувати програму президента, а також формувати порядок денний, орієнтований насамперед на політичну доцільність. Проте така конфігурація мала й суттєві ризики, зокрема концентрації влади в руках однієї сили, що поставило під сумнів функціонування системи стримувань і противаг. Якщо в попередніх скликаннях ВРУ саме багатопартійність забезпечувала баланс між різними групами інтересів, то після 2019 р. цей

баланс був фактично змінений. Опозиційні фракції ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «ЄВРОПЕЙСЬКА СОЛІДАРНІСТЬ», політичної партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» у Верховній Раді України дев'ятого скликання, Політичної Партії «ГОЛОС» у Верховній Раді України дев'ятого скликання, політичної партії «Опозиційна платформа — За життя» опинилися в ситуації політичної ізоляції. Вони мали право на виступи й депутатські запити, однак реального впливу на ухвалення ключових рішень фактично не мали.

Більше того, практика парламентської діяльності у 2019-2020 рр. показала, що навіть ті механізми, які традиційно належали до сфери контролю меншості (наприклад, створення тимчасових слідчих комісій чи ініціювання парламентських слухань), використовувалися вкрай обмежено. Це було зумовлено не лише політичним домінуванням однієї партії, а й відсутністю законодавчо визначеного статусу парламентської опозиції [1, с. 26]. Як наслідок, баланс між урядом і опозицією втратив характер інституційного протистояння та перетворився на дискусію без реальних важелів впливу.

Символічним прикладом стала історія із формуванням комітетів ВР. У. Хоча за європейськими стандартами опозиція повинна мати гарантоване представництво в ключових комітетах, включаючи контрольні, в Україні ця практика не була реалізована. Більшість комітетів очолили представники партії влади, тоді як опозиція отримала лише кілька другорядних позицій, що свідчило про фактичне ігнорування принципу політичного плюралізму [3, с. 187].

У класичній парламентсько-президентській моделі уряд має балансувати між підтримкою парламентської більшості й критикою опозиції, що сприяє якісному доопрацюванню законопроектів. Вчені зауважують, що надмірне домінування однієї політичної сили у парламенті створює передумови для «демократичного монополізму», який може трансформуватися у форму авторитарних тенденцій [7; 10]. Отже, особливості формування уряду 2019 р. та діяльність парламентської монобільшості стали унікальним експериментом для української політичної системи. Він продемонстрував як потенціал швидких реформ, так і небезпеки маргіналізації опозиції.

Події 2019-2021 рр. продемонстрували не лише проблему обмеження ролі опозиції, а незавершеності інституційного оформлення українського парламентаризму. Якщо перший етап засвідчив силу президентської партії та слабкість інших фракцій, то наступний виявив головний структурний дефіцит — відсутність чіткого правового статусу парламентської опозиції. Як слушно підкреслює О. Зозуля, опозиція в Україні досі функціонує радше «де-факто», ніж «де-юре» [1, с. 26]. У результаті виникає парадокс: демократична система визнає існування опозиції, проте не забезпечує її дієвими інструментами для здійснення контрольних функцій. Інструменти

такі як депутатські запити, право на обговорення, окремі квоти у керівництві комітетів не могли компенсувати дефіцит інституційних гарантій.

Важливо наголосити, що така проблема не є суто українською. У багатьох країнах з демократіями які розвиваються відсутність інституалізованої опозиції стає фактором політичної нестабільності. Проте, як зазначають В. Ковальчук і М. Пивовар, саме конституційно закріплені принципи взаємодії більшості й меншості створюють фундамент для стійкості демократичного режиму [2, с. 230]. В європейських країнах опозиція має гарантовані можливості для контролю уряду — від участі у ключових комітетах до формування «тіньових кабінетів» [3]. Це підвищує якість законодавчого процесу та створює атмосферу конкуренції ідей, яка стимулює уряд до більш виважених рішень.

Вітчизняні дослідники (Г. Зеленько, С. Брехаря, Ю. Шайгородський) справедливо наголошують: поступ демократії можливий лише за умови інституалізації опозиції [4]. Подібної думки дотримується і М. Пивовар, яка підкреслює, що опозиція має виконувати роль «противаги узурпації влади» [5, с. 391]. У 2019–2021 рр. ця роль виявилася суттєво ослабленою, що загострило питання про перспективи демократичного розвитку держави.

Таким чином, відсутність правового статусу парламентської опозиції в Україні стала ключовим чинником, який зумовив асиметричні відносини між урядом і парламентською меншістю в умовах монобільшості. Якщо перший етап політичного циклу 2019 р. показав силу домінуючої партії, то наступний продемонстрував слабкість інституційних механізмів, покликаних обмежувати її владу. Саме ця асиметрія визначила характер взаємин між урядом і парламентською опозицією. Водночас структурний дисбаланс не обмежувався лише питанням правового статусу чи розподілу повноважень а безпосередньо проявився у низці політичних криз та конфліктів. Події 2019–2021 рр. засвідчили, що монобільшість, навіть маючи всі інструменти для швидкого ухвалення рішень, не змогла уникнути загострень у відносинах з опозицією.

Найбільш резонансним став конфлікт навколо рішення Конституційного Суду України (КСУ) в жовтні 2020 р., яким було фактично зруйновано антикорупційну архітектуру, зокрема положення щодо електронного декларування [12]. Це викликало різку реакцію як влади, так і опозиції: президентська команда вбачала загрозу для міжнародних зобов'язань України, тоді як опозиція використала ситуацію для критики уряду й президента, наголошуючи на їхній неспроможності гарантувати стабільність правової системи. Замість діалогу сторони зайняли протилежні позиції: влада вимагала відставки суддів КСУ, а опозиція звинувачувала президента у спробі тиску на судову гілку. Криза продемонструвала відсутність належних механізмів взаємодії між владою та політичною опозицією,

а також загальну слабкість українських інституцій у подоланні системних викликів.

Ще одним маркером зміни інституційної архітектури стала відставка уряду Олексія Гончарука у березні 2020 р. та призначення уряду Дениса Шмигала. Процедура відставки була розкритикована опозицією та експертами, оскільки показала відсутність реальної дискусії й перетворила парламент на формальний інструмент затвердження рішень влади. Опозиція використовувала цей випадок як аргумент на користь того, що в умовах монобільшості парламент втратив функцію незалежного органу. Водночас влада апелювала до потреби швидких змін та підвищення ефективності уряду. У результаті виникла колізія: формально дотримано конституційної процедури та сутнісно було підірвано принципи парламентаризму та зменшено роль опозиції.

Особливого загострення набули відносини між владою та проросійською опозицією, представленою фракцією політичної партії «Опозиційна платформа — За життя». Кульмінацією стало рішення Ради національної безпеки і оборони України (РНБО) у лютому 2021 р. про закриття телеканалів «112 Україна», «ZIK» та «NewsOne», пов'язаних з Віктором Медведчуком [12]. Цей крок влада обґрунтовувала необхідністю захисту національної безпеки та протидії російській інформаційній агресії. Опозиція ж сприйняла ці дії як політичне переслідування та наступ на свободу слова. У парламенті це призвело до загострення конфлікту: «Опозиційна платформа — За життя» фактично заблокувала будь-які можливості для співпраці з владою, використовуючи кожен інцидент для звинувачень у встановленні «диктатури». У свою чергу, представники монобільшості підкреслювали, що питання національної безпеки має стояти вище за інтереси окремих політичних сил.

Таким чином, політичні конфлікти 2019-2021 рр. стали індикаторами системних проблем українського парламентаризму. Конституційна криза показала відсутність механізмів узгодження позицій між владою та опозицією у сфері правосуддя. Заміна уряду оголила проблему формалізації парламентських процедур у тіні президентської вертикалі. Протистояння з проросійською опозицією засвідчило, що без інституалізованого статусу опозиція схильна або до політичної ізоляції, або до радикальної конфронтації.

Демократична стійкість залежить не лише від сили уряду, а й від здатності опозиції відігравати конструктивну роль. У 2019-2021 рр. цього балансу досягти не вдалося, що створило підґрунтя для подальших дискусій про потребу інституційної реформи українського парламентаризму. У цьому контексті особливо цінним є звернення до європейського досвіду, де питання ролі та статусу парламентської опозиції давно набули

інституційного оформлення. Порівняльний аналіз європейських демократій переконливо свідчить, що держави де парламентська опозиція має чітко визначені права й функції, політична система працює стабільніше. Як підкреслюють Ю. Кобець і М. Міщук, у правових державах опозиція виконує низку ключових завдань: здійснює контроль за урядом, формує альтернативні програми розвитку країни, а також бере участь у керівництві парламентом [12]. Показовим є досвід Німеччини та Великої Британії, де опозиція має гарантоване представництво в комітетах і формує «тіньовий уряд» — інструмент реальної конкуренції політик [3].

В Україні 2019–2021 рр. така модель не діяла: парламентська опозиція мала певні права, однак на практиці ці повноваження були обмеженими. Це спричинило відсторонення опозиції від політичного процесу й послабило механізми контролю. Як підкреслює В. Ковальчук, інституалізація опозиції — це не лише політичне побажання, а й конституційно-правова необхідність [13, с. 17]. Опозиція повинна мати не просто політичний статус «меншості», а бути юридично захищеним і впливовим політичним інститутом. Тільки за такої умови можливо забезпечити реальний парламентський контроль, уникнути концентрації влади в руках однієї політичної сили та створити механізми, які унеможливають авторитарні відхилення.

Отже, європейський досвід може стати орієнтиром для України де ключовими виразниками демократичних цінностей виступатимуть — гарантоване представництво опозиції як політичного інституту в парламентських структурах, закріплення права опозиції на альтернативні ініціативи, створення умов для «тіньових урядів». Це дозволить збалансувати владу й зробити демократичну підзвітність реальною, а не декларативною.

Висновки

Аналіз політичних процесів 2019–2021 рр. засвідчує, що взаємовідносини між урядом і парламентською опозицією в Україні розвивалися в умовах правової неврегульованості. Формування монобільшості дало змогу владі швидко ухвалювати рішення та реалізовувати політичний курс, проте водночас істотно звузило можливості опозиції впливати на парламентську діяльність. Відсутність закону про опозицію частково нівелювали механізми парламентського контролю й призвели до дисбалансу між владою та опозицією. Опозиція залишалася політичним інститутом, який був позбавлений ефективних інституційних інструментів, що в свою чергу вплинуло на розвиток демократичних процедур і дотримання балансу інтересів.

Перспективи розвитку української демократії безпосередньо пов'язані з інституалізацією парламентської опозиції. Йдеться про ухвалення спеціального закону, закріплення її гарантованої ролі в парламентських структурах, а також створення умов для конструктивної участі в

політичному процесі. Ключовим механізмом, що впливатиме на розвиток демократичних засад стане взаємодія уряду та парламентської опозиції в межах правових рамок.

Список посилань

1. Зозуля О. І. Сучасний стан і проблеми правового статусу парламентської опозиції в Україні. Аналітично-порівняльне правознавство. 2021. № 2. С. 21-27.
2. Ковальчук В., Пивовар М. Принципи взаємодії державної влади та опозиції в Україні: конституційно-правовий аспект. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2020. № 3 (27). С. 224-232.
3. Романенко Є., Шахов В., Чаплай І. Парламентська опозиція. Європейський досвід для України. Публічне урядування. 2019. № 1 (16). С. 180-194.
4. Зміни політичних режимів і перспективи зміцнення демократії в Україні: монографія / авт. кол.: Г. І. Зеленько (керівник, ред.), Т. А. Бевз, С. Г. Брехаря, М. С. Кармазіна, В. О. Ковалевський, О. Ю. Кондратенко, Н. В. Кононенко, Т. М. Ляшенко, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський. Київ: ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. 416 с.
5. Пивовар М. Опозиція як невід'ємний чинник демократичних перетворень у процесах правотворення в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2022. № 3 (35). С. 391-396.
6. Пилипенко О. Є. Політичні трансформації в Україні в 2019-2021 рр. Просторове планування: містопланування, архітектура, політичні та соціокультурні засади: зб. наук. пр. Київ-Тернопіль: КНУБА, «Бескиди», 2020. Вип. II. У 2-х ч. Ч. 1. С. 38-44.
7. Мінаков М. Поступ демократії в Україні (1991-2019). 2019. URL: <http://sg-sofia.com.ua/postup-demokratii-v-ukraini-1991-2019> (дата звернення: 17.08.2025).
8. Пашков В., Хомерікі О. Політико-режимні трансформації в Україні (1991-2019): біг по колу на шляху до демократії. Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2023. № 1 (56).
9. Одарченко К. У 2019 році відбулася кардинальна зміна парадигми комунікацій суспільства і влади. URL: https://lb.ua/blog/katerina_odarchenko/446289_2019_rotsi_vidbulasya_kardinalna.html (дата звернення: 17.08.2025).

10. Пашков В., Хомерікі О. Політико-режимні трансформації в Україні (1991-2019): біг по колу на шляху до демократії. Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2023. № 1 (56).
11. Сучасний стан і основні тенденції суспільно-політичного розвитку України. 2021. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_polit_perspektiv_ua.pdf
12. Кобець Ю. В., Міщук М. Б. Парламентська опозиція в правовій державі: статус, функції, моделі. Соціально-гуманітарні виміри правової держави: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 30 квіт. 2021 р.). Дніпро: Дніпропетровський держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 119-124.
13. Ковальчук В. Конституційно-правовий статус парламентської опозиції в країнах Центрально-Східної Європи та в Україні. Український часопис конституційного права. 2022. № 1. С. 3-20.

References

1. Zozulia, O. I. (2021). Suchasnyi stan i problemy pravovoho statusu parlamentskoi opozytsii v Ukraini [The current state and problems of the legal status of the parliamentary opposition in Ukraine]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*, 2, 21-27. [in Ukrainian]
2. Kovalchuk, V. & Pyvovar, M. (2020). Prynysy py v zaiemodii derzhavnoi vlady ta opozytsii v Ukraini: konstytutsiino-pravovyi aspekt [Principles of interaction between state power and opposition in Ukraine: constitutional and legal aspect]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhniky»*. Seriya: Yurydychni nauky, 3(27), 224-232. [in Ukrainian]
3. Romanenko, Ye., Shakhov, V. & Chaplai I. (2019). Parlamentska opozytsiia. Yevropeyskyi dosvid dlia Ukrainy [Parliamentary opposition. European experience for Ukraine]. *Publichne uriaduvannia*, 1(16), 180-194. [in Ukrainian]
4. Zminy politychnykh rezhymiv i perspektyvy zmitsnennia demokratii v Ukraini: monohrafiia [Changes in political regimes and prospects for strengthening democracy in Ukraine: monograph] / H. I. Zelenko (ed.), T. A. Bevz, S. H. Brekharia, M. S. Karmazina, V. O. Kovalevskiy, O. Yu. Kondratenko, N. V. Kononenko, T. M. Liashenko, O. M. Maiboroda, Yu. Zh. Shaigorodskiy. Kyiv: IPIEnD im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2021. 416 p. [in Ukrainian]
5. Pyvovar, M. (2022). Opozytsiia yak nevidiemnyi chynnyk demokratychnykh peretvoren u protsesakh pravotvorennia v Ukraini

- [Opposition as an integral factor of democratic transformations in the law-making processes in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhniky»*. Serii: Yurydychni nauky, 3(35), 391-396. [in Ukrainian]
6. Pylypenko, O. Ye. (2020). *Politychni transformatsii v Ukraini v 2019-2021 rr.* [Political transformations in Ukraine in 2019-2021]. *Prostrove planuvannya: mistoplanuvannya, arkhitektura, politychni ta sotsiokulturni zasady: zbirnyk naukovykh prats, II(1)*, 38-44. Kyiv-Ternopil: KNUBA, «Beskydy». [in Ukrainian]
 7. Minakov, M. (2019). *Postup demokratii v Ukraini (1991-2019)* [The progress of democracy in Ukraine (1991-2019)]. Retrieved from: <http://sg-sofia.com.ua/postup-demokratii-v-ukraini-1991-2019> (accessed: 17.08. 2025). [in Ukrainian]
 8. Pashkov, V. & Khomeriki, O. (2023). *Polityko-rezhymni transformatsii v Ukraini (1991-2019): bih po kolu na shliakhu do demokratii* [Political-regime transformations in Ukraine (1991-2019): running in circles on the way to democracy]. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho*. Serii: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia, 1(56). [in Ukrainian]
 9. Odarchenko, K. (2019). *U 2019 rotsi vidbulasia kardynalna zmina paradyhmy komunikatsii suspilstva i vlady* [In 2019, there was a radical change in the paradigm of communication between society and power]. Retrieved from: https://lb.ua/blog/katerina_odarchenko/446289_2019_rotsi_vidbulasya_kardynalna.html (accessed: 17.08.2025). [in Ukrainian]
 10. Pashkov, V. & Khomeriki, O. (2023). *Polityko-rezhymni transformatsii v Ukraini (1991-2019): bih po kolu na shliakhu do demokratii* [Political-regime transformations in Ukraine (1991-2019): running in circles on the way to democracy]. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho*. Serii: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia, 1(56). [in Ukrainian]
 11. *Suchasnyi stan i osnovni tendentsii suspilno-politychnoho rozvytku Ukrainy* [The current state and main trends of socio-political development of Ukraine]. (2021). Retrieved from: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_polit_perspektiv_ua.pdf (accessed: 17.08.2025). [in Ukrainian]
 12. Kobets, Yu. V. & Mishchuk, M. B. (2021). *Parlamentska opozyttsiia v pravovii derzhavi: status, funktsii, modeli* [Parliamentary opposition in the rule of law: status, functions, models]. *Sotsialno-humanitarni vymiry pravovoi derzhavy: materialy Vseukrainskoi*

- naukovo-praktychnoi konferentsii (Dnipro, April 30, 2021), 119-124. Dnipro: Dnipropetrovskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. [in Ukrainian]
13. Kovalchuk, V. (2022). Konstytutsiino-pravovyi status parlamentskoi opozytsii v krainakh Tsentralno-Skhidnoi Yevropy ta v Ukraini [Constitutional and legal status of parliamentary opposition in the countries of Central and Eastern Europe and in Ukraine]. *Ukrainskyi chasopys konstytutsiinoho prava*, 1, 3-20. [in Ukrainian].

Zoia Shumeiko

PhD Candidate, Department of Political Science and Public Administration

Lesya Ukrainka Volyn National University (Lutsk, Ukraine)

<https://orcid.org/0009-0004-7866-9078>

e-mail: zoyashumeiko13@gmail.com

**RELATIONS BETWEEN THE GOVERNMENT AND THE
PARLIAMENTARY OPPOSITION (2019-2021)**

Abstract

The article examines the relations between the government and the parliamentary opposition in Ukraine in 2019-2021, when, for the first time in the country's history, a single-party majority was formed in parliament. The victory of the political party Sluha Narodu (Servant of the People) and the formation of a new government created a new political configuration. This configuration enabled rapid decision-making and consolidation of power, but at the same time introduced significant changes in the control functions of the opposition.

The author emphasises that the absence of a clearly defined legal status for the opposition in Ukraine emerged as one of the key factors behind the imbalance of power. During this period, the opposition factions of the political party European Solidarity, the political party *Batkivshchyna*, the political party *Holos*, and the political party *Opposition Platform – For Life in the Verkhovna Rada* of the ninth convocation lacked sufficient instruments for exercising parliamentary oversight. The right to submit parliamentary inquiries and quotas in committee leadership proved insufficient. This situation reduced the effectiveness of the system of checks and balances and fuelled public debates on the risks of «democratic monopolism».

Particular attention is devoted to the key political conflicts of 2019-2021, including the constitutional crisis of 2020, the resignation of Prime Minister O. Honcharuk's government, and confrontations with the opposition. These developments exposed the weaknesses of the institutional architecture of Ukrainian parliamentarism. A comparative analysis of European democracies demonstrates that the effectiveness of the opposition is possible only through its institutionalisation – the enshrinement of rights and guarantees in the

constitutional and legal framework, alongside the creation of mechanisms for participation in parliamentary life.

It is concluded that the relations between the government and the parliamentary opposition in 2019-2021 became a distinctive expression of Ukrainian democracy. They highlighted the potential for swift reforms while simultaneously revealing the vulnerabilities of the political system. To strengthen democratic resilience, it is essential to adopt a law on the parliamentary opposition, ensure its guaranteed role within parliamentary structures, and foster a culture of constructive interaction between majority and minority actors.

Keywords: government; parliamentary opposition; single-party majority; democracy; parliamentary oversight; political balance.

Стаття надійшла до редакції 17.10.25

© Шумейко З. Г., 2025